

Wprowadzenie – historia, źródła, czas

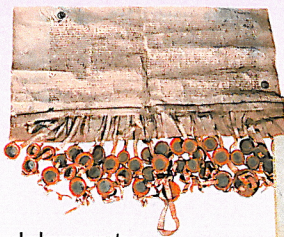
- Przypomnij sobie z klasy 4, czym zajmuje się archeolog i jakie źródła bada w swojej pracy.

Historia i źródła historyczne

W klasie 4 zaczęliście uczyć się **historii**. Dowiedzieliście się, że jest to nauka, która zajmuje się badaniem dziejów ludzi od momentu, gdy zaczęli posługiwać się pismem. Aby poznać minione czasy, historycy analizują źródła historyczne, czyli wszelkie zachowane ślady działalności człowieka. Podczas swojej pracy stawiają różne pytania, np.: Co się wydarzyło? Gdzie i kiedy to miało miejsce? Kto uczestniczył w wydarzeniu? Jakie były przyczyny, przebieg i skutki wydarzenia?

Źródła historyczne

Źródła pisane (przykłady)

dokumenty

kroniki, roczniki

inskrypcje (napisy wyryte w twardym materiale)

piamiętniki,
wspomnienia, listy

gazety,
czasopisma

Źródła niepisane (przykłady)

rysunki, malowidła,
fotografie, filmy

budowle, rzeźby

przedmioty
codziennego
użytku,
narzędzia, broń

monety,
banknoty

opowieści ustne

- Wymień przykłady źródeł historycznych, które nie zostały przedstawione w tabeli.

Ery i epoki

Aby uporządkować wiedzę dotyczącą przeszłości, historycy dzielą dzieje na różne okresy. Najdłuższe z nich to dwie **ery**. Za początek ery, w której żyjemy i którą nazywamy **naszą erą (n.e.)**, uznajemy przyjęty w tradycji rok narodzin Jezusa Chrystusa. O wszystkim, co wydarzyło się wcześniej, przed narodzinami Jezusa, mówi się, że stało się **przed naszą erą (p.n.e.)**. Zamienne posługujemy się określeniami: **przed narodzeniem Chrystusa i po narodzeniu Chrystusa**.

Jeśli przy dacie nie został zamieszczony żaden skrót – ani p.n.e., ani n.e. – to przyjmujemy, że odnosi się ona do naszej ery.

Okresy krótsze niż ery nazywamy **epokami**. Ich granice są wyznaczane przez doniosłe wydarzenia, o których będziecie się uczyć na lekcjach historii.

Inne jednostki czasu, którymi często posługują się historycy, to m.in. **tysiąclecie** (inaczej milenium), **wiek** (czyli stulecie) oraz **półwiecze** (połowa wieku, czyli 50 lat).

Wiek i jego połowa

W klasie 4 nauczyliście się, jak określać wiek i jego połowę w odniesieniu do wydarzeń z naszej ery. Oto przykładowe obliczenia.

Który to wiek?

Założenie Akademii Krakowskiej w 1364 roku

Zakrywamy dwie ostatnie cyfry w dacie i do powstałej liczby dodajemy 1. W ten sposób dowiadujemy się, który to wiek.

1364 rok – zakrywamy 64 i zostaje nam 13.

$13 + 1 = 14$ (XIV wiek)

Zjazd gnieźnieński w 1000 roku

W przypadku okrągłych dat rocznych (np. 300, 1000, 1400, 2000 rok) zakrywamy dwie ostatnie cyfry i w ten sposób otrzymujemy wiek.

1000 rok – zakrywamy 00 i zostaje nam 10 (X wiek)

■ Epoki w dziejach człowieka

wynalezienie pierwszych narzędzi
około 2 milionów lat temu

PREHISTORIA

Trwała około
2 milionów lat.

wynalezienie pisma
około 3500 lat p.n.e.

STAROŻYTNOŚĆ

Trwała około
4000 lat.

upadek Cesarstwa
Rzymskiego na Zachodzie
476 rok

ŚREDNIOWIECZE

Trwało około
1000 lat.

Która to połowa wieku?

Wybuch powstania kościuszkowskiego w 1794 roku

Dwie ostatnie cyfry w dacie 1794 to liczba 94.

$$94 > 50$$

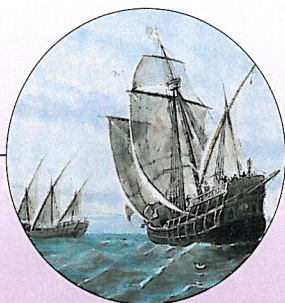
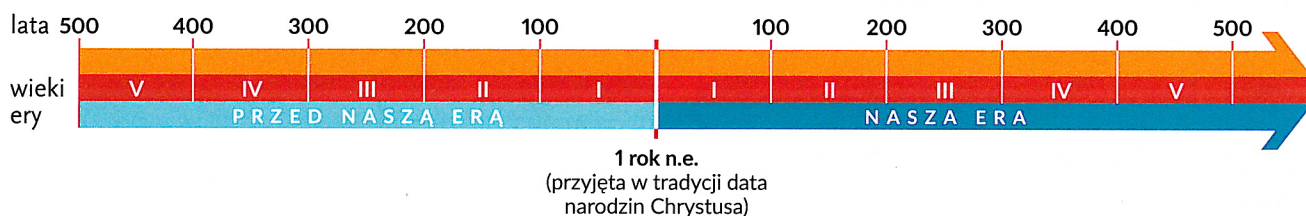
Liczba 94 jest większa od 50. Powstanie kościuszkowskie wybuchło w **drugiej połowie XVIII wieku**.

Odzyskanie przez Polskę niepodległości w 1918 roku

Dwie ostatnie cyfry w dacie 1918 to liczba 18.

$$18 < 50$$

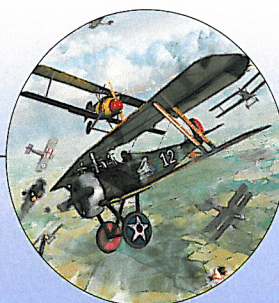
Liczba 18 jest mniejsza od 50. Polska odzyskała niepodległość w **pierwszej połowie XX wieku**.

odkrycie Ameryki przez Krzysztofa Kolumba
1492 rok

NOWOŻYTNOŚĆ

Trwała około
400 lat.

zakończenie I wojny światowej
1918 rok

WSPÓŁCZESNOŚĆ

Trwa od 100 lat.

W przypadku okresu przed naszą erą wiek określamy tak samo jak dla czasów naszej ery. Jednak przy oznaczaniu połowy wieku obowiązuje odwrotna zasada. Oto przykładowe obliczenia.

Który to wiek i która jego połowa?

Założenie starożytnego Rzymu w 753 roku p.n.e.

753 rok p.n.e. – zakrywamy 53 i zostaje nam 7.

$$7 + 1 = 8 \text{ (VIII wiek p.n.e.)}$$

Dwie ostatnie cyfry w dacie 753 to liczba 53.

$$53 > 50$$

Liczba 53 jest większa od 50. Rzym został założony w **pierwszej połowie VIII wieku p.n.e.** (Uwaga, tu właśnie obowiązuje odwrotna zasada wyznaczania połowy wieku niż w przypadku naszej ery).

Śmierć rzymskiego wodza Juliusza Cezara w 44 roku p.n.e.

44 rok p.n.e. – zakrywamy 44 i zostaje nam 0.

$$0 + 1 = 1 \text{ (I wiek p.n.e.)}$$

Dwie ostatnie cyfry w dacie 44 to liczba 44.

$$44 < 50$$

Liczba 44 jest mniejsza od 50. Wydarzenie miało miejsce w **drugiej połowie I wieku p.n.e.**

Ile lat minęło?

Umiecie już obliczyć, ile lat minęło między dwoma wydarzeniami z naszej ery.

Ile lat minęło od chrztu Mieszka I (966 rok) do wybuchu powstania styczniowego (1863 rok)?

$$1863 - 966 = 897 \text{ (lat)}$$

Podobnie wykonujemy obliczenia w przypadku dwóch wydarzeń sprzed naszej ery.

Ile lat minęło od powstania republiki rzymskiej (509 rok p.n.e.) do wybuchu powstania Spartakusa (73 rok p.n.e.)?

$$509 - 73 = 436 \text{ (lat)}$$

Inaczej postępujemy, jeśli chcemy obliczyć, ile lat minęło między wydarzeniem sprzed naszej ery a wydarzeniem z naszej ery. Trzeba pamiętać, że nie było „roku zero”. Dlatego musimy dodać obie daty roczne, a następnie od uzyskanej sumy odjąć ten jeden „brakujący” rok.

Ile lat minęło od bitwy pod Maratonem (490 rok p.n.e.) do koronacji Bolesława Chrobrego (1025 rok n.e.)?

$$490 + 1025 - 1 = 1514 \text{ (lat)}$$

PYTANIA I POLECENIA

- Wyjaśnij znaczenie terminów: tysiąclecie (milenium), wiek (stulecie), rok.
- Określ, który to wiek i która jego połowa:
 - 1773 rok p.n.e.,
 - 923 rok p.n.e.,
 - 600 rok p.n.e.,
 - 37 rok p.n.e.
- Oblicz, ile lat minęło od pierwszych starożytnych igrzysk olimpijskich (776 rok p.n.e.) do pierwszych nowożytnych igrzysk olimpijskich (1896 rok).
- Określ, w których epokach miały miejsce następujące wydarzenia i procesy historyczne:
 - wybuch II wojny światowej (1939 rok),
 - objęcie władzy przez faraona Tutanchamona (XIV wiek p.n.e.),
 - wyprawa Jana III Sobieskiego na odsiecz Wiednia (1683 rok),
 - panowanie Kazimierza Wielkiego (XIV wiek).